
„SVE SU DJEVOJKE SPEKTAKULARNE!“

Uz knjigu Sarah Projansky, *Spectacular Girls: Media Fascination and Celebrity Culture*, New York University Press, New York, 2014., 312 str.

Nada Kujundžić

U stručnoj se literaturi već obilato pisalo o problematičnosti, pa i štetnosti usko definiranog i uniformnog (bijelog, heteronormativnog) modela djevojaštva koji promiču mediji. Međutim, kako u svom najnovijem uratku upozorava profesorica filmske i medijske umjetnosti te rodnih studija na Sveučilištu Utah Sarah Projansky, iako se u akademskim krugovima spomenute modele najvećim dijelom proziva i kritizira, već i sama činjenica da im se posvećuje tolika pozornost pridonosi njihovoj vidljivosti. Studija *Spectacular Girls* stoga zagovara paradigmatički pomak u obliku premještanja fokusa s centra na marginu te pokretanja rasprave o alternativnim djevojkama koje izlaze iz okvira usko definirane dominante. Spomenuti pomak podrazumijeva i proširivanje poimanja samih medija jer se istraživanje (barem kada je riječ o prikazima djevojaka) do sada uglavnom bavilo *mainstream* medijima, dok bi, smatra autorica, u obzir trebalo uzeti i njihove alternativne i lokalne inačice.

Odakle, pita se autorica, tolika fascinacija medija djevojkama, fascinacija koja se manifestira kao istodobno obožavanje i omalovažavanje, što pak pridonosi stvaranju i perpetuiranju središnje dihotomije normativnog djevojaštva koju u studiji *Future Girl: Young Women in the Twenty-First Century* (2004) opisuje Anita Harris: sposobne (*can-do*) i rizične (*at-risk*) djevojke. Propitujući medijsko nagnuće ka spektakularizaciji djevojaka, Projansky spektakularnu

djevojku u najširem smislu definira kao djevojku koju mediji izlažu javnom pogledu. Primijenjena na dihotomiju sposobne/rizične djevojke, spektakularizacija poprima ponešto drukčije konotacije, kako pozitivne (sposobnu djevojku spektakularnom čine njezina inteligencija, sposobnosti i postignuća), tako i negativne (u slučaju rizične djevojke spektakularnost poprima značenje skandala). Na koncu, autorica se pita zašto medijskim krajolikom dominira spektakularizacija određenog tipa djevojke kada su, kako tvrdi već u prvoj rečenici studije, *sve djevojke* spektakularne.

Smješteno na presjecištu medijskih i *queer* studija, feminizma i studija o poznatima i slavnima (*celebrity studies*), interdisciplinarno istraživanje Sarah Projansky zasijeca u dosad slabo istraženu problematiku, služeći se pritom originalnim i metodološki raznolikim pristupima te inovativnim promišljanjem medijski raznolike građe. Nastavljajući se na rad Carol Gilligan, Angele McRobbie i drugih istaknutih teoretičarki feminizma koje upozoravaju na važnost istraživanja djevojačke kulture, Projansky vlastitu teorijsku orijentaciju opisuje kao feministički pristup usredotočen na vezu između medija i djevojaka (*feminist girls' media studies*). Kroz raznolike studije slučajeva koje uključuju i stvarne i fiktionalne djevojke, autorica pokazuje da alternativni modeli djevojaštva jesu prisutni u medijskom krajoliku, no da ih nije uvijek lako

prepoznati. Većina primjera (osim onih predstavljenih u prvome poglavlju) potječe iz razdoblja od 90-ih godina prošloga stoljeća do danas, čime se medijska opsesija djevojkama kontekstualizira unutar neoliberalizma i postfeminizma. Svaka analiza uokvirena je iscrpnim uvodom, raspravom i sažetkom zaključaka. Studija je podijeljena na šest tematski i metodološki raznolikih poglavlja popraćenih (nažalost, crno-bijelim) vizualnim priložima (naslovnice časopisa, prizori iz filmova).

Uvodno poglavlje iscrta teorijski i metodološki okvir istraživanja te iznosi glavna istraživačka pitanja i razmatranja o pojmu „djevotka“ (posebice u odnosu na srodne pojmove kao što su dijete i tinejdžer/ka) u suvremenoj (američkoj) medijskoj kulturi. Prvo poglavlje donosi kratku povijest dječjih/djevojačkih hollywoodskih zvijezda, koje su, smatra Projansky, imale mnogo značajniju ulogu u oblikovanju sustava filmskih zvijezda i *celebrityja* nego što to ranija istraživanja daju naslutiti. Najveći dio poglavlja posvećen je jednoj od vodećih djevojačkih zvijezda 70-ih godina i najmlađoj dobitnici nagrade Oscar u povijest, Tatum O’Neal. S obzirom na to da je do sada privukla relativno slab istraživački interes (osobito u odnosu na druge djevojačke zvijezde iz istoga razdoblja poput Jodie Foster i Brooke Shields), O’Neal predstavlja alternativnu djevojku čiji zvjezdani status i seksualnu ambivalentnost Projansky istražuje na primjerima onovremenih medijskih izvještaja te uloge koju je desetogodišnja O’Neal odigrala u filmu *Papirnat mjesec* (*Paper Moon*, r. Peter Bogdanovich, 1973.).

U drugome poglavlju autorica analizira naslovnice američkih novina *Times*, *Newsweek* i *People* objavljenih od siječnja 1990. do srpnja 2012. godine. Korpus istraživanja sastoji se od ukupno 242 naslovnice na kojima se pojavljuju djevojke. Prvi dio poglavlja posvećen je brojčano dominantnim, normativnim prikazima djevojaštva, koje autorica dijeli u tri skupine: 1) sportašice, poznate tinejdžerice, kćeri političara/ki, 2) djevojke-žrtve zločina i 3) djevojke kao simboli društvenih problema. Drugi dio poglavlja napušta normativno djevojaštvo u potrazi za alternativnim modelima.

Treće poglavlje posvećeno je djevojkama na filmu, odnosno medijski najeksponiranijim filmovima o djevojkama nastalima u prvome desetljeću 21. stoljeća. Osim javnih rasprava o filmovima *Opasne djevojke* (*Mean Girls*, r. Mark Waters, 2004.), *Mala miss Amerike* (*Little Miss Sunshine*, r. Jonathan Dayton i Valerie Faris, 2006.), *Juno* (r. Jason Reitman, 2007.) i *Precious* (r. Lee Daniels, 2009.), odnosno o njihovu feminizmu, autorica analizira i njihove junakinje te glumice koje ih utjelovljuju (redom Lindsay Lohan, Abigail Breslin, Ellen Page i Gabourey Sidibe). Iako se mediji u pravilu pozitivno izražavaju o glavnim junakinjama spomenutih filmova, opisujući ih kao jedinstvene, posebne i zanimljive, njihova se glorifikacija, kako uvjerljivo pokazuje Projansky, odvija nauštrb ostalih, „običnih“ i „nezanimljivih“ djevojkica. Na kraju poglavlja autorica nudi alternativna (feministička, antirasistička, *queer*) čitanja odabrana četiri filma.

Tema četvrtoga poglavlja mlade su djevojke u svijetu profesionalnog sporta, konkretno tenisa. Odabrana studija slučaja jest Venus Williams, koju autorica razmatra paralelno s njezinim kolegicama Martinom Hingis, Anom Kurnjikovom i Amélie Mauresmo. Analiza novinskih napisa i posebno televizijskih prijenosa uživo otkriva neprestano inzistiranje na „različitosti“ same Williams i njezina ponašanja u odnosu na druge sportašice, različitosti koja, smatra Projansky, djeluje kao svojevrsna šifra i nadomjestak za pitanje rase koje se pažljivo izbjegava. Za razliku od svojih infantiliziranih (Hingis), odnosno naglašeno seksualiziranih (Kurnjikova) kolegica, Williams se prikazuje kao odrasla, snažna djevojka izuzeta iz rasprava o seksualnosti (barem u tinejdžerskim godinama), čije se tijelo i atletske sposobnosti često uspoređuje s onima muškaraca i životinja. Nadalje, naglasak u medijima redovito je na njezinu napornu radu, odnosu s obitelji (osobito ocem) te perlicama u njezinoj kosi. Sama Williams, smatra Projansky, djeluje kao točka otpora, „alternativna verzija sportskog djevojaštva“ (130) koja, opirući se prikazima na koje ju mediji pokušavaju svesti, propitkuje i proziva rasizam.

Peto poglavlje donosi analizu medijskih izvještaja o ubojstvu petnaestogodišnje Sakie Gunn, Afroamerikanke i lezbijke

koja je 2003. godine postala žrtvom zločina iz mržnje. Za razliku od prethodnih poglavlja, fokus se ovdje proširuje s *mainstream* medija (koji pokazuju skromno zanimanje za Sakie Gunn) na alternativne i lokalne medije, koji uglavnom ističu njezinu rasu i/ili seksualnu orijentaciju, zanemarujući njezinu dob i rod. Ta alternativna i spektakularna djevojka time se pretvara u (tragičan) simbol borbe za prava Afroamerikanaca/ki i/ili LGBTQ+ osoba.

U šestom i posljednjem poglavlju autorica se upušta u terensko istraživanje kako bi ispitala osnovne postavke takozvane teze o Ofeliji (*Ophelia thesis*). Nazvana prema utjecajnoj studiji Mary Pipher *Reviving Ophelia: Saving the Selves of Adolescent Girls* (1994), spomenuta teza promiče gledište da su djevojčice (i djeca općenito) naivne i pasivne konzumentice medija koje valja zaštititi od njihova pogubnog utjecaja. Pitajući se je li takva vrsta moralne panike doista opravdana, Projansky provodi dvotjedno mini istraživanje u trećem razredu osnovne škole koji pohađa njezina kći, i u sklopu kojega poziva svoje ispitanike/ice (djevojčice i dječaci u dobi od 8 do 10 godina) na zajedničko gledanje raznolikoga televizijskog sadržaja (serije, reklame) te razgovor o pogledanom, odnosno izražavanje vlastitih misli i reakcija putem igre, crteža, teksta i sl. Identificirajući ključne strategije koje djevojčice (i dječaci) koriste u vlastitim analizama/interakciji s medijima, Projansky opovrgava tezu o Ofeliji i pokazuje da njezine ispitanice ne samo da nisu naivne medijske žrtve već su zapravo medijske kritičarke.

Iako se isključiv fokus na američki kulturni krug može doimati kao nedostatak studije, (američki) primjeri autorici služe prije svega kao poligon za razvoj novih interpretativno-analitičkih modela koji će (idealno) poslužiti u istraživanju alternativnog, ne-normativnog djevojaštva u drugim sredinama. S obzirom na inovativnost spomenutih modela i područja istraživanja koje Projansky otvara, status studije *Spectacular Girls* kao polazišta za buduća tumačenja raznih vrsta medijskih sadržaja i njihova utjecaja na djevojke gotovo je neupitan. Osim toga, zahvaljujući aktualnim i atraktivnim temama te pristupačnom, zanimljivom i žargonizmima neopterećenom izričaju, knjiga će zacijelo zainteresirati i čitatelj(ic)e izvan znanstveno-istraživačkoga kruga.